

Posudek na dizertační práci „**Sociální prostředí a lokální komunity: město, suburbium, venkov**“ autorky *Mgr. Petry Špačkové* předloženou k obhajobě na Katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty UK v Praze.

Disertační práce Mgr. Petry Špačkové se zaměřuje na studium vzájemných vztahů sociálního prostředí a lokálních komunit, respektive na studium sociálních vazeb a jejich vztahu k prostoru v městských a venkovských oblastech. Sestává se ze dvou částí – souhrnu šesti publikací typu článek/kapitola v odborné knize doplněné o část obsahující teoretické shrnutí tématu práce a shrnutí hlavních závěrů analýz prezentovaných v šesti příložených publikacích.

Teoretická část práce nejprve vymezuje klíčové obecné pojmy, tedy pojmy sociálního prostředí a lokální komunita. Sociální prostředí je chápáno jako jedna ze složek životního prostředí, které zahrnuje jak sociální strukturu, tak sociální klima. Lokální komunita je pak prostorovým vyjádřením komunity, která je zpravidla definována jako lidské společenství založené na sdílených zájmech a hodnotách. Konečně autorka představuje svůj vlastní model vztahů mezi oběma základními koncepty – sociální prostředí a lokální komunita. Tato část práce také vysvětluje územní zaměření práce a odlišuje město, suburbium a venkov jako tři odlišné sídelní typy venkovsko-městského kontinua. Ačkoliv autorka odmítá geografický determinismus, je přesvědčena že i dnes je způsob života ovlivňován různými omezeními (constraints), která vycházejí z prostorových souvislostí lokalizace bydliště, pracoviště a dalších aktivit na straně jedné a organizace sídelního systému a sociálně prostorové struktury měst na straně druhé.

Ve druhé části teoretického úvodu práce se autorka zaměřuje na samotné jádro jejího výzkumu, totiž sociální prostředí v městských, suburbánních a venkovských lokalitách a měnící se význam lokálních komunit. Nejdříve je pojednáno o proměně významu lokální komunity. Charakterizuje proměnu od doby, kdy ve společnosti dominovaly na primárních vazbách založené stabilní a tradiční venkovské komunity, do doby, kdy začaly dominovat komunity městské, pro které jsou typické neosobní sekundární vazby mezi lidmi. Autorka rovněž upozorňuje na vytváření specifického typu sociálních vazeb v prostředí suburbií, které jsou označovány jako „kvaziprimární vztahy“, silnější než typicky městské sekundární vztahy, ale rezervovanější než vztahy primární. Detailně se věnuje diskusi literatury vztahující se ke *community question* a v souvislosti s tím diskutuje proces, během něhož se v průběhu vývoje mění charakter komunit a komunitách vazeb. Velkou pozornost věnuje diskusi významu kontextuálních a kompozičních faktorů, které ovlivňují povahu lokálního sociálního prostředí a lokální komunity. Konečně autorka diskutuje význam komunitních vazeb pro obyvatele a území, které hodnotí jako situaci obousměrného ovlivňování. Na teoretickou partii úvodní části disertace navazuje stručné zobecnění výsledků, které přinesly převážně empirické výzkumy, na nichž se autorka podílela.

Úvodní část disertace je uzavřena shrnující kapitolou, ve které autorka ukazuje, že postupný proces oprošťování sociálních vazeb od jejich prostorové determinace není vyhrazen jen městskému prostředí, ale probíhal i ve venkovském prostředí spolu s tím, jak se venkovské lokální sociální systémy s postupující urbanizací a industrializací postupně otevírají a venkované navazují kontakty se širším okolím. I v českém kontextu dochází k proměně důležitosti místa bydliště z hlediska lokalizace sociálních vazeb. K postupnému mizení primárních vazeb z místa bydliště ovšem nedochází stejným způsobem ve všech typech území, ani u všech sociálních a demografických skupin obyvatelstva. Zatímco sociální

prostředí městských lokalit je velmi heterogenní, tvořené mozaikami různých sociálních světů i různých typů fyzického prostředí, sociální prostředí venkovských lokalit homogennější, lokální komunita je stále poměrně silná a primární vazby jsou četné. Suburbánní lokality jsou velmi specifické, tvoří i z hlediska sociálního prostředí a životního stylu jakousi přechodnou kategorii.

Druhá část práce je tvořena šesti publikacemi, na jejichž napsání se autorka podílela. Tyto texty zahrnují spíše teoretickou stať o geografických metodách výzkumu města publikovanou ve sborníku registrovaném na Web of Science, článek zabývající se vývojem sídlišť po pádu komunistické vlády publikovaný v prestižním impaktovaném časopise Urban Studies, dvě kapitoly v odborné knize věnované sociálnímu prostředí, sociálnímu kapitálu, sociálnímu klimatu a rezidenční stabilitě v suburbii (zpracované na základě dvou různých případových studií), kapitolu v odborné knize zabývající se v obecnější poloze změnami sociálního prostředí v suburbánním zázemí Prahy a konečně článkem v impaktovaném Sociologickém časopise zaměřeném na změnu sociálního prostředí v depopulačních oblastech Česka.

Celkově hodnotím práci kladně. Disertace je nepochybně zpracována pečlivě, text je kvalitně editován. Text úvodní teoretické části má logickou a přehlednou strukturu. Autorka prokazuje obdivuhodný přehled a rozsáhlé znalosti odborné literatury věnované tématům, kterým se v disertaci sama zabývá. Jako určitý nedostatek vidím převažující „přehledový charakter“ této části textu a s tím související skutečnost, že v této části chybí explicitně formulované hypotézy či alespoň explicitně formulované výzkumné otázky, které si autorka v souvislosti s výzkumem klade. Práci by prospělo, pokud by se autorka zamyslela i nad širšími souvislostmi změn lokálních komunit a také tím, jaké mohou mít dnes probíhající změny důsledky v budoucnu.

K disertační práci mám i některé další, spíše drobnější výhrady.

- Pro člověka, který není detailně obeznámen s autorčím zapojením do práce celého týmu, je obtížné být jen odhadovat, jaký je její autorský podíl na společných článcích. Podle počtu spoluautorů ho lze velmi zhruba odhadnout na 0,25-0,50, přitom ve dvou ze šesti případů je autorka uvedena jako hlavní autorka. Bylo by ovšem bývalo lepší podíl autorky na publikacích v disertaci explicitně uvést, nejlépe i se specifikací toho, co je dílem či specifickým příspěvkem autorky. Možná by ani neškodilo s ohledem na realie neznalé oponenty v disertaci upozornit, že v publikacích autorka figuruje pod dvěma různými příjmeními.

- Práce Bernard 2006 se nezabývá suburbánními zónami velkých měst, jak je uvedeno na str.13, ale spíše integraci přistěhovalců z měst do „skutečně venkovského prostoru“, tedy především mimo suburbia.

- Autorka se sice hlásí k názoru, že používání termínu komunita je v mnoha ohledech problematické a preferuje používání pojmu komunitní vazby, ve skutečnosti však sama píše především o komunitě a jen výjimečně o komunitních vazbách.

Navzdory výše zmíněným výhradám jsem přesvědčen, že autorka splnila požadavky na ni kladené. **Doporučuji její práci k úspěšné obhajobě.**

V Praze, 15.9. 2011

Tomáš Kostecký